

PROGRAM AZ
ÁLDOZATOKÉRT
ÉS A TETTESEKÉRT

Zárókiadvány

TÁMOP-5.6.3-12/1-2012-0001

A fogvatartottak többszakaszos,
társadalmi és munkaerő-piaci
reintegrációja és az intenzív
utógondozás modellje

BELÜGYMINISZTERIUM

NEMZETGAZDASÁGI
MINISZTERIUM

TETT-program

az áldozatokért és a tettesekért

A fogvatartottak többszakaszos, társadalmi és munkaerő-piaci reintegrációja és az intenzív utógondozás modellje
TÁMOP-5.6.3-12/1-2012-0001 azonosító számú kiemelt projekt

A konzorcium vezetője a Belügyminisztérium

A megvalósításban részt vevő konzorciumi partnerek:

- Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága
- Nemzetgazdasági Minisztérium

A megítélt támogatás összege: **2,977 milliárd forint**

A megvalósítás ideje: **2012. december 01-től 2015. október 31-ig**

A megvalósítás helye: **Magyarország valamennyi büntetés-végrehajtási intézete**

Tartalom

A kiemelt projekt eredményei	5
Fogvatartottak szakmaképzése	7
Integráció vagy reintegráció?	9
Készség- és képességfejlesztő foglalkozások szerepe a társadalmi reintegrációban	11
Szakmai megvalósítók felkészítése	13
Reintegrációs tanácsadói referensek által biztosított szolgáltatások	15
Utógondozó koordinátorok által biztosított szolgáltatások	19
Szociális ügyintézés	19
Hiányzó vagy elveszett iratok pótlása	19
Lakhatási lehetőségekkel kapcsolatos segítségnyújtás	19
Szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférés segítése	19
Egyéni esetkezelés/komplex segítségnyújtás	21
Családi kapcsolatok helyreállítása	21
Segítő beszélgetés	22
Egyéb egyéni tanácsadás	22
Önkéntes és sorstárssegítő tevékenysége	23
Csoportos foglalkozások	24
Fogvatartotti szolgáltatások megvalósulása szabadulás után	25
Jóvátételi programok szervezése	27
Társszakmákkal való együttműködés	29
Intézeti felújítások, gyermekbarát látogatóhelyiségek kialakítása	31
Kutatás	33

A kiemelt projekt eredményei

A projekt célja az ország mindegyik büntetés-végrehajtási intézetét érintően a jogerősen kiszabott szabadságvesztés büntetést töltő elítéltek, az előzetes letartóztatás alatt álló személyek, valamint a kényszergyógykezeltek társadalmi és munkaerő-piaci reintegrációjának elősegítése és az elkövetők bűnismétlési kockázatának csökkentése.

A reintegrációs program egyrészt fókuszál személyiség- és kompetenciafejlesztő, valamint képzési és utógondozási programokon keresztül a célcsoport fejlesztésére.

Célunk olyan, több szervezet összehangolt együttműködésén alapuló reintegrációt segítő szolgáltatási rendszer kialakítása, amely országosan egységes, és akár a teljes fogvatartotti populáció által igénybe vehető. A program egyénileg differenciált fejlesztésekre ad lehetőséget, hozzájárulva ezzel a bűnismétlés és a társadalmi kirekesztődés mértékének csökkentéséhez.

A büntetés-végrehajtási intézetekben – az országosan kialakított rendszer alapján – 3 főből álló szakmai stáb nyújt szolgáltatásokat a komplex segítségnyújtás érdekében.

A program során 2015. augusztus 31-ig a következő eredményeket értük el:

Programban részt vevő fogvatartottak	Fő
Programba bevontak száma	5771
Egyéni fejlesztési terv készült	5430
Tréninget befejezte	2187
Képzésen részt vett	1007
Bizonyítványt kapott	982
Összehangolt humánszolgáltatás (társadalmi és munkaerő-piaci reintegráció)	2341

A foglalkozások során, egymással és az intézettel hatékonyan együttműködve jutnak el a fogvatartottak a projektbe történő bevonástól, a készségfejlesztő tréningeken át a piacképes szakma megszerzéséig.

*A fogvatartottak többszakaszos,
társadalmi és munkaerő-piaci reintegrációja
és az intenzív utógondozás modellje*

Fogvatartottak szakmaképzése

A TÁMOP 5.6.3-12/1-2012-0001 „A fogvatartottak többszakaszos, társadalmi és munkaerő-piaci reintegrációja és az intenzív utógondozás modellje” elnevezésű kiemelt projekt egyik alappillére, hogy a projektbe önként belépett fogvatartottak piacképes szakmát szerezzenek.

A szakmaképzésnek nagy jelentősége van abban, hogy az alacsony iskolai végzettségű, hátrányos helyzetű fogvatartotti célcsoport számára a piacképes szakma megszerzése esélyt és lehetőséget teremtsen a munkaerőpiacra történő belépésre, ezáltal is elősegítve a szabadulás utáni sikeres visszailleszkedést. A szakmák kiválasztásánál az elsődleges szempont az volt, hogy illeszkedjenek az adott térség munkaerő-fellevő piacához, és a hiányszakmákhoz, ezzel is segítve, hogy szabadulásuk után a megszerzett tudással felkészülten és minél nagyobb eséllyel kapcsolódjanak be a munka világába.

A kiemelt projektben országos szinten összesen 70 darab szakmaképzés valósult meg a 29 büntetés-végrehajtási. intézet vonatkozásában, melyek megvalósítása az infrastrukturális adottságok, a helyi sajátosságok, a börtön napirendje, a fogvatartotti jogok, az iskolai végzettség, és az egészségügyi alkalmasság figyelembe vételével történt.

A legnépszerűbb szakmák a következők:

- Építő- és anyagmozgató gép kezelője (targoncavezető szakirány)
- Ingatlanfenntartó és karbantartó
- Asztalosipari szerelő
- Konyhai kisegítő
- Szobafestő
- Faipari gépkezelő
- Informatikai betanító alapképzés

A program kiemelten fókuszál a fogvatartottak képzettségi szintjének emelésére, a használható tudás megszerzésére, valamint a képességeik, készségeik fejlesztésére, kibontakoztatására, ezáltal is elősegítve a foglalkoztathatóságuk javítását.

*A fogvatartottak többszakaszos,
társadalmi és munkaerő-piaci reintegrációja
és az intenzív utógondozás modellje*

Integráció vagy reintegráció?

„Pár hete szabadultam. Nagyon féltem mi lesz velem a civil életben, 2 év börtön után. A testvérem fogadott be és ő segít az új életem elindításában. A gyerekeim nevelőszülőknél, minden vágyam, hogy magamhoz vehessem őket. Első lépés egy munkahely. ...”

A társadalmi elvárás a fogvatartottakkal szemben, hogy szabadulást követően illeszkedjenek vissza a közösségbe, legyenek hasznos tagjai a társadalomnak. A program célja, hogy segítsen azon fogvatartottaknak, akik motiváltak arra, hogy részt vegyenek a program által nyújtott foglalkozásokon, amelyekkel nagyobb eséllyel tudnak változtatni életükön szabadulást követően.

„Szerencsésnek mondhatom magam, mert a TÁMOP programnak köszönhetően, amiben a börtönben vettem részt, mindez megvalósulhatott. Van munkahelyem!

Hogyan is jutottam el idáig?

Szüleim alkoholisták voltak, nem igazán törődtek velem és a testvéreimmel. Hat éves voltam, mikor az intézetbe kerültem. Apám korán meghalt, anyám alig tartotta velünk a kapcsolatot. Problémás gyerek voltam, több alkalommal megszöktem, csavarogtam. Rossz társaságba keveredtem, 18 évesen terhes lettem, idősebb nővérem karolt fel, de nehezen küzdöttem meg a feladatokkal. Fiatal voltam, élni akartam. Nem maradt el a rossz társaság, inni és drogozni kezdtem.

Börtönbe kerülésemtől már három gyermekem volt, akik nevelőszülőkhöz kerültek. A börtönben megkerestek a TÁMOP-osok egy program lehetőségével. Eleinte nem igazán értettem mi ez, de elvállaltam, csak gyorsabban teljen az idő. Csatlakoztam a programhoz.

Nagyon bizalmatlan voltam, de sok-sok személyes beszélgetés reményt adott. Kibeszélhettem magamból a problémáimat, segítettek a családommal való kapcsolattartásban, sok jó tanácsot kaptam, hogyan kezeljem a helyzetet a gyerekeimmel, akikkel életvitelem miatt nagyon megromlott a kapcsolatom. Ezeknek a beszélgetéseknek köszönhetően javult a viszonyunk, közeledtünk egymáshoz.

A programon belül lehetőségem volt két, 30 órás készség- és képességfejlesztő tréningen részt venni. Kommunikáció és konfliktuskezelő tréningek során sok új ismeretre tettem szert, a játékok és a feladatok gondolat ébresztőek voltak.

Sokat változtam.

Az igazi áttörés a tréningek után következett. Ez volt az igazi nagy lehetőség, beválogattak az induló informatikai betanító szakmaképzésbe.

Gyerekkoromban nem szerettem tanulni, ha csak tehettem lógtam az iskolából. Alig tudtam befejezni a nyolc általánost. Nem tanultam tovább, semmilyen szakmám nem volt ezért munkát sem kaptam sehol. Biztos voltam benne, hogy egy szakmával a kezemben könnyebben fogok boldogulni a kinti életben.

A vizsgától nagyon féltem, de tudtam képes vagyok rá. A sok tanulás meghozta az eredményt, levizsgáztam, megkaptam életem első bizonyítványát. 33 évesen. Tudtam minden könnyebb lesz egy szakmával a kezemben a szabadulás után.

Szabadulásom után a testvérem, aki úgy, mint régen is, újra felkarolt és segített, valamint a TÁMOP-os utógondozó koordinátor támogatása nélkül elvesztem volna.

A testvéremnek köszönhetően volt hol laknom, mit ennem. Az utógondozó koordinátor pedig segített munkát keresni. Önéletrajtot írtunk, elkísért a Munkaügyi Központba. A börtönben szerzett bizonyítványommal a kezemben, sok-sok próbálkozás után sikerült elhelyezkednem egy vállalkozónál.

Mindent megteszek, hogy megtarthassam a munkahelyem, tudom ez a záloga, hogy visszakaphassam a gyerekeim és új életet kezdhessenek."

Készség- és képességfejlesztő foglalkozások szerepe a társadalmi reintegrációban

A fogvatartottak szakmaképzésének bemeneti követelménye a jól felépített tematika alapján megvalósuló tréningeken, kompetenciafejlesztő foglalkozásokon való részvétel. A foglalkozások kiemelt célja az önismeret, a kommunikáció fejlesztése, a konfliktuskezelési és életvezetési technikák megismerése, az agressziókezelés elsajátítása. A készségek kialakítása és mindennapi használata a börtönön belüli és kívüli életben egyaránt fontos tényező.

A megfelelő önismeret és önfejlesztés elősegítése alapvető célja a személyiségfejlesztésnek. Az önmagát ismerő és fejlesztő személyiség képes lehet mások, más csoportok érdekeinek figyelembe vételére, és a saját szerepében együttműködő stratégia folytatására.

Célként fogalmazódik meg a pozitív norma – és érték közvetítés, erkölcsi nevelés, az életvezetési készségek fejlesztése, mely a fiatalkorú fogvatartottak esetében különösen fontos.

A kommunikációs képességek, az önismeret fejlesztése, az életvezetési ismeretek, konfliktuskezelési technikák, agressziókezelés elsajátítása, mind hozzájárul a projektben részt vevő fogvatartottak sikeres reintegrációs folyamatához.

*A fogvatartottak többszakaszos,
társadalmi és munkaerő-piaci reintegrációja
és az intenzív utógondozás modellje*

Szakmai megvalósítók felkészítése

A kiemelt projektben tevékenykedő munkatársak speciális szakmai ismereteket magába foglaló felkészítésen vesznek részt, részben a munkavégzési hely, részben a célcsoport jellege okán. A felkészítések célja a büntetés-végrehajtási intézeti munkához szükséges speciális tudás elsajátítása, illetve a szakmai munkatársak egységes módszertani felkészítése a reintegrációs szolgáltatások magas színvonalon történő biztosítása érdekében.

Közös indító felkészítés

Célja a szakmai megvalósítók részletes tájékoztatása a partnereknél nyújtott reintegrációt segítő szolgáltatásokról, a programon belül az együttműködési kötelezettségek és kompetenciák tisztázása, az együttműködés erősítése.

Csoportvezetési ismeretek (csoportdinamikai és módszerspecifikus workshop)

Mivel a csoportvezető saját személyisége az egyik legalapvetőbb eszköz a csoportmunkában, ezért a megfelelő önismeret és a belső folyamatok kezelésének képessége elengedhetetlen. A felkészítés célja a csoportvezetői kompetenciák fejlesztésére szolgáló gyakorlati technikák elsajátítása, amelyekkel ötvözni lehet az egyéni kompetenciafejlesztés és a csoporthatékonyság elősegítésének eszköztárát.

Kríziskezelés

A tréning a krízishelyzetben lévő célcsoporttag viselkedésének megértését, egységes hozzáállás kialakítását, a reintegrációt segítő szolgáltatások hatékonyságának növelését tűzte ki célul a résztvevők körében, mindezt a projektben részt vevő ügyfelek lemorzsolódásának csökkentése érdekében.

Resztoratív-mediációs továbbképzés

Ismereteket szerezhetnek a résztvevők a jóvátételi folyamatot elősegítő kommunikációról, az egymásra figyelésről, a mellérendelt viszonyok megteremtéséről, az érzelmek adekvát kifejezésének facilitálásáról, a tettel való szembesülésről és felelősségvállalásról, továbbá a konfliktus feloldásáról.

Interjútechnika tréning

A közös felkészítés során a szociális munka rendszerszemléletű megközelítése volt az alap, a cél pedig hogy minden résztvevő tisztában legyen a kompetencia határaival. Képesse váljon olyan széleskörű szükségletfelmérést végezni közösen, mely alapján tervezhetőek a komplex reintegrációs szolgáltatások.

A közös felkészítésen túl a projektbe belépő munkatársak minden esetben egy hetes büntetés-végrehajtási intézeti felkészítésen vesznek részt, ahol képet kapnak az intézet működéséről, házirendjéről, biztonsági szabályairól.

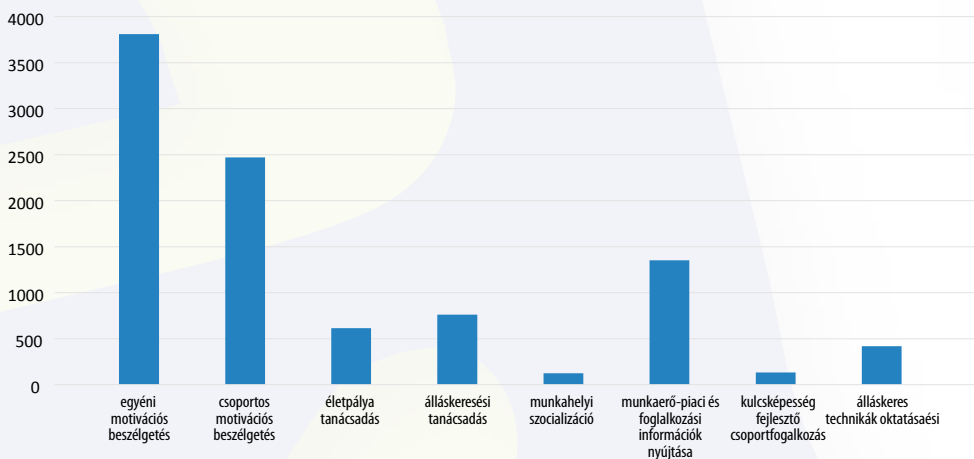

Reintegrációs tanácsadói referensek által biztosított szolgáltatások

Az egyéni és csoportos foglalkozásokon az egyéni igényeknek megfelelő információt és támogatást nyújtottak a munka- és pályaválasztás területén. Segítették a pályatervezési döntések meghozatalát, illetve az álláskeresői ismeretek és a munkaerő-piaci helyzetre vonatkozó információk révén a szabadulást követő munkavállalást. Heti egy napot a területileg illetékes járási hivatal foglalkoztatási osztályán dolgozva a szabadultak igényei alapján segítettek az álláskeresői folyamatban.

2015. augusztus 31-ig a reintegrációs tanácsadói referensek által nyújtott szolgáltatásokban résztvevők számát az alábbi táblázat mutatja:

Munkaerő-piaci szolgáltatásokban részesülők száma (fő)

Motivációs beszélgetés (egyéni, csoportos):

Célja a fogvatartottak a gyakorlati felkészítése alatti motiváció fenntartása. A tanácsadók rendszeres motivációs foglalkozásokat tartanak egyéni és csoportos motivációs beszélgetések formájában.

Életpálya tanácsadás (egyéni):

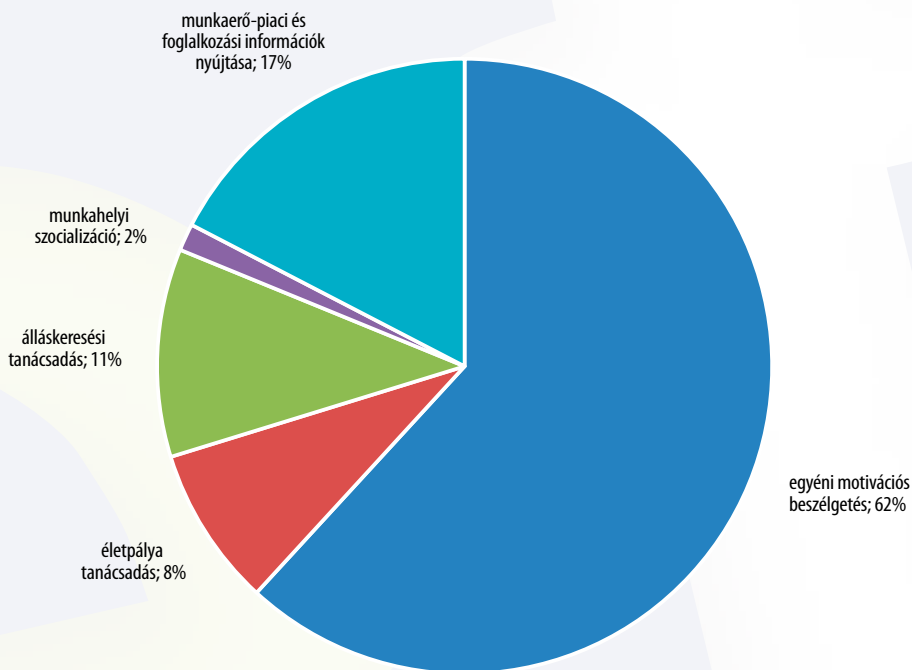
Olyan komplex folyamat/szolgáltatás, amely az egyéni kompetenciák figyelembe vételével segíti az egyént az életkor-specifikus pályaválasztási, pályamódosítással összefüggő, pályakorrekciós elakadások kezelésében, valamint a kapcsolódó problémákra való megoldás megtalálásában.

Álláskeresésre való felkészítés, kompetenciafejlesztés:

Azoknak a kompetenciáknak a fejlesztése, amelyek a szabadulás utáni sikeres munkavállalást biztosítják. Ezek szükségesek ahhoz, hogy a képesek legyenek a rendszeres és megbízható munkavégzésre, illetve egy adott munkahelyen beilleszkedni.

1. **Kulcsképeség fejlesztés:** azoknak a szakmákhoz nem kapcsolódó képességek felismerésének elősegítése és fejlesztésére vonatkozó ismeretek elsajátítása, amelyek révén az egyén a munka világába sikeresebben léphet be.
2. **Álláskeresési technikák oktatása:** strukturált csoportfoglalkozás, melynek célja az álláskeresésben eredményesen hasznosítható legfontosabb álláskeresési technikák elsajátítása.
3. **Álláskeresési tanácsadás:** egyéni tanácsadás azoknak az ügyfeleknek a részére, akik munkát akarnak vállalni, de nem rendelkeznek az álláskereséshez szükséges ismeretekkel, gyakorlattal.

Egyéni munkaerő-piaci szolgáltatások aránya (összes alkalmak száma 9494)

- Munkahelyi szocializáció:** A szolgáltatás célja, hogy az ügyfél a tanácsadó segítségével megismerje a munkahelyen történő viselkedés szabályait, valamint hogy adott munkakör esetében ismerje a munkafolyamatokat.
- Munkaerő-piaci és foglalkozási információk nyújtása:** célja a munkaerő-piaci részvétel növeléséhez, a foglalkoztatás bővítéséhez, az inaktivitás csökkentéséhez és a munkaerő-piaci és szociális biztonság megteremtéséhez kapcsolódó ellátásokról és szolgáltatásokról a célcsoport megfelelő, teljes körű és naprakész tájékoztatást kapjon.

A fogvatartottak többszakaszos,
társadalmi és munkaerő-piaci reintegrációja
és az intenzív utógondozás modellje

Utógondozó koordinátorok által biztosított szolgáltatások

Az utógondozás a projektben azt a célt tűzte ki, hogy a szabadságvesztés büntetést töltőknek, és a szabadságvesztésből szabadultaknak segítséget nyújtson a társadalomba való beilleszkedéshez és az ehhez szükséges szociális feltételek megteremtéséhez. Munkánk célja az volt, hogy csökkentsük a bűnismétlés valószínűségét azáltal, hogy felkészítettük a fogvatartottakat a szabadulásra, megterveztük a szabadulás utáni időszakot. A segítő folyamat módszerei között meghatározó volt a tájékoztatás, egyéni esetkezelés, ügyintézés, csoportos foglalkozás.

Az utógondozó koordinátorok által nyújtott humányszolgáltatások két csoportra oszlottak: a szociális ügyintézés és az egyéni esetkezelés/komplex segítségnyújtás kategóriákra.

Szociális ügyintézés

Hiányzó vagy elveszett iratok pótlása

A projektben megjelenő iratpótlás célja a fogvatartottak társadalmi és munkaerő-piaci reintegrációjának segítése volt azáltal, hogy szabadulás után gyorsabban, gördülékenyebben tudják ügyeiket intézni. Kiemelten fontos volt, hogy a szabadulás időpontjában rendelkezésre álljanak azon iratok, melyek munkavállaláshoz, egészségügyi ellátás, illetve lakhatás igénybevételéhez szükségesek.

Lakhatási lehetőségekkel kapcsolatos segítségnyújtás

A szabadulás előtt álló fogvatartottban sokszor szorongás, félelemérzet van, amelyet a közelgő szabadulás válthat ki. Hosszabb tartamú szabadságvesztésből szabadulva a fogvatartott családi kapcsolatai gyengülnek, a visszafogadó közeg érzete egyre gyengébbé válhat. A cél azt elérni, hogy biztosítottá váljon a szabaduló számára egy olyan lakókörnyezetbe történő visszailleszkedés, ahol meg tudja teremteni önmaga számára a sikeres reintegráció alapfeltételeit, legyen hol aludnia, tisztálkodnia, legyen lehetősége arra, hogy megkezdje a szabadulás utáni életének rendbe tételét.

Szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférés segítése

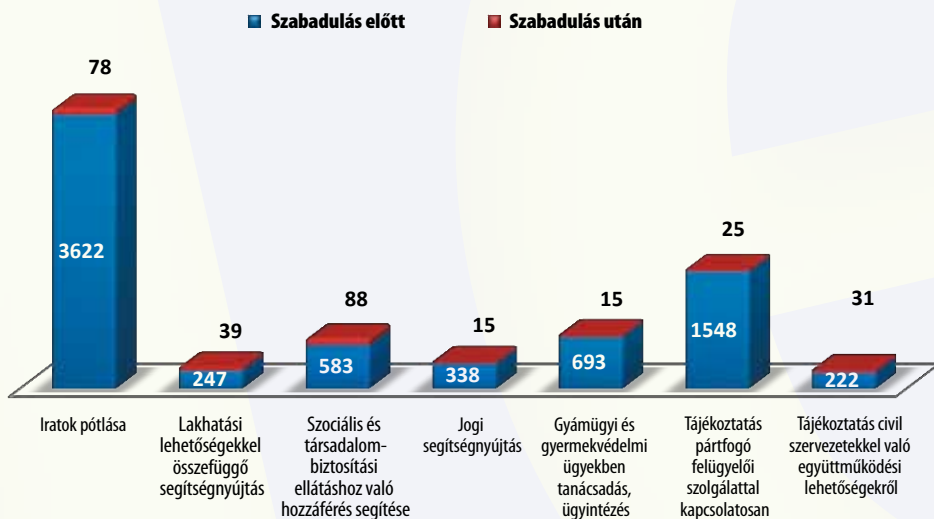
A *szociális szolgáltatásokhoz való hozzájutás (ellátások, elhelyezés)* segítése esetén sok esetben egyfajta közvetítő szerepet tudtak betölteni az utógondozó koordinátorok a fogvatartott/elítelt és valamely hivatalos, illetékes szerv között.

A szociális szolgáltatásokhoz hozzáférés leggyakrabban igényelt ügyintézési típusai: közgyógyellátás, leszázalékoltatás megindítása, nyugdíjazás kérdésköréhez, az egyes szociális támogatásokat érintő kérdések voltak.

Fenti szolgáltatásokon túl különböző tájékoztatást tudtak adni a projektben résztvevő ügyfelek részére, kiemelten a pártfogó felügyelői munkával kapcsolatban, civil szervezetek elérhetőségeiről, az általuk nyújtott lehetőségekről.

Országos szinten a szociális ügyintézés csoportjába tartozó szolgáltatások megoszlása 2015. augusztus 31-ig:

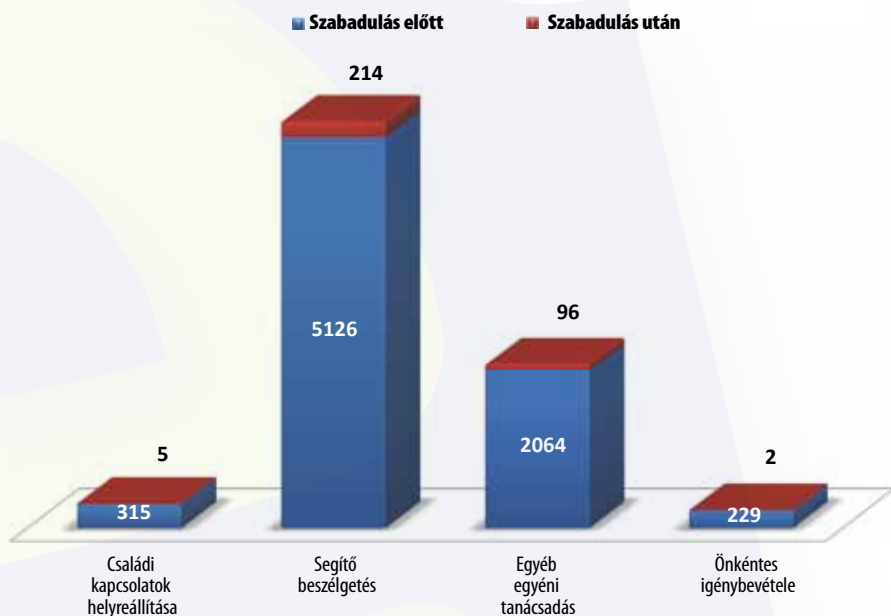
Szociális ügyintézés keretében nyújtott szolgáltatások szabadulás előtt és után (alkalom)

Egyéni esetkezelés/komplex segítségnyújtás

Az egyéni esetkezelés szolgáltatásai közül a fogvatartottak körében rendkívül magas arányú volt a segítő beszélgetés, valamint az egyéb egyéni tanácsadás. A szolgáltatások döntő hányada szabadulás előtt történt.

Egyéni esetkezelés/komplex segítségnyújtás szabadulás előtt és után (alkalom)

Családi kapcsolatok helyreállítása

A büntetés-végrehajtási szakemberek tapasztalatai alapján a börtönévek múlásával az elítéltek társas kapcsolatai beszűkülnek, többségük valamilyen szinten magára marad, így majdani beilleszkedése támogatása szempontjából kevés segítségre számíthat a hozzátartozóktól. A projektben megvalósuló családi kapcsolatok helyreállítása, erősítése is hozzájárul a szabaduló személyek beilleszkedési, újrakezdesi esélyeinek növeléséhez.

Segítő beszélgetés

A segítő beszélgetés **célja**, hogy a programba bevont fogvatartott, illetve szabaddult utógondozott kliens az utógondozó koordinátorral folytatott irányított szakmai beszélgetés(ek) során az élete valamely területén előre léphessen, képessé váljon megérteni saját helyzetét, lássa választási lehetőségeit, valamit azok közül kiválaszt-hassa és megtegye a kitűzött cél eléréséhez szükséges lépéseket.

Jellemzője a bizalom, nyíltság, kötetlenség. Számos utógondozó koordinátor véleménye szerint **az egyik leggyakoribb és legkedveltebb szolgáltatás**. A fogvatartottak segítő kapcsolatban megjelenő bizalmat, odafigyelést, törődést gyakran kivételesen élék meg, sokuk számára ez nagyon hiányzik az elmúlt években vagy évtizedekben (ez részben oka és következménye is lehet az általuk elkövetett bűncselekményeknek).

Néhány **gyakorlati tapasztalat** a segítő beszélgetéssel kapcsolatban:

- Az ügyfél a civil közegből érkező szakembernek el tudja mondani, hogy mi történt vele, a családjával, munkahelyén, zárkájában;
- Oldódnak a családi, munkáltatási, zárkabeli feszültségek;
- Hatékony alkalmazása során tapasztalható az intézeti fegyelmi helyzet javulása;
- Krízishelyzetben támogatást, ill. további segítségnyújtási lehetőségeket – pl. pszichológus, börtönlelkész, stb. – kap az ügyfél.

Általánosságban elmondható azonban, hogy a közös munka feltétele: az egyénre szabott figyelem és kölcsönös elfogadás. A segítő beszélgetés jó alap ahhoz, hogy a változás folyamata pozitív irányba haladjon. Ehhez tudnunk kell, hogy milyen erőforrások állnak a mi és a kliensek rendelkezésére, milyen megoldási alternatívák jöhetnek szóba, illetve szükség szerint további személyeket is bevonhatunk a segítségnyújtás érdekében.

Egyéb egyéni tanácsadás

Ezen szolgáltatás keretében leggyakrabban életvezetési tanácsadás zajlik, amely kapcsolatban van a fogvatartottak életkörülményeivel, élethelyzetével, családi állapotával, esetleg korábbi elkövetett bűncselekményeivel.

Gyakori, hogy nyugdíjakkal, nyugdíjbiztosítással kapcsolatos ügyekben kérnek tanácsadást. További igény részükről a rokkantsági illetve rehabilitációs ügyekhez való segítségkérés, pl. fellebbezések megírásában, illetve a hatóságok által hozott határozatok értelmezésében. Egyéb egyéni tanácsadás keretében történik a szabadulásra való felkészülés is, ennek keretében a szabadulást követő első hetek feladatainak megtervezése is.

Önkéntes és sorstárssegítő tevékenysége

A program egyik pillére az utógondozók által koordinált önkéntes tevékenység volt. Mivel a szabadulás utáni segítségnyújtás nincs hivatali időhöz kötve, ezért előnyös, ha ebben az időszakban napi szinten több órás segítséget kapnak a szabadultak hivatalos ügyeik intézéséhez, álláskereséshez, a szabadulás utáni napirend kialakításához.

Az önkéntesek által végzett tevékenységek az utógondozó koordinátorok felügyeletével, koordinálásával valósultak meg a bv. intézetben a fogvatartottak között és szabadulást követően is. Az önkéntesek akkor kapcsolódtak be egy fogvatartott klienssel folytatott gondozási folyamatba, ha azt a kliens igényelte, és az utógondozó szakmailag indokoltnak tartotta. Az ország szinte minden megyéjében végeztek munkát önkéntesek, különböző tevékenységekben vettek részt. Legtöbbjük a bv. intézetben, főként csoportos foglalkozások tartásában tevékenykedett, de sokan segédkeztek szociális ügyintézés kapcsán vagy területi műhelymunka rendezvény és jóvátételi program során is.

Feladatuk jellemzően a következő volt:

- a szabaduló személyek változásra irányuló motivációjának fenntartása,
- segítségnyújtás a szociális ellátásokhoz való hozzáféréshez, az álláskereséshez, tanulmányok folytatásához, a lakhatási problémák megoldásához,
- területi műhelymunka előkészítésében, megvalósításában közreműködés,
- resztoratív elemek megvalósításában való közreműködés,
- esetenként szabadulás után támogatás.

A program során közel 60 fő önkéntes segítő bevonása valósult meg, akik közül 49 fő sikeresen elvégezte a felkészítő tréninget.

Csoportos foglalkozások

A csoportos foglalkozások **célja**, hogy a fogvatartottaknak vagy szabadultaknak ne csak az utógondozó koordinátorral legyen személyes szakmai kapcsolata, hanem más, hasonló sorsú személyektől is kapjanak visszajelzéseket. A csoportfoglalkozások alkalmával a résztvevők a különböző feladatok megoldása során egymással interakcióba kerülve számos viselkedésmintát mutattak egymásnak, de ebben a társas helyzetben nem csak a tekintélyszemély (csoportvezetőként általában az utógondozó koordinátor) elemzi, értékeli, reagál és avatkozik be a folyamatba, hanem a résztvevők egymásnak is folyamatosan visszajeleztek, amelynek hatása legalább akkora volt, mint a segítő-kliens kapcsolatnak.

A fogvatartottakkal való eredményes munkához az egyéni esetkezeléshez a csoportfoglalkozások jelentős többletet adtak. A csoportfoglalkozások alkalmával a fogvatartottak főleg egymás gondolataira, érzéseire, viselkedésére reagáltak, visszajelzéseket adtak egymásnak, amely hatása esetenként sokkal nagyobb volt, mint az egyéni esetkezelés során megvalósuló problémakezelés.

Az utógondozó koordinátorok által vezetett csoportok a következő nyolc típusba rendeződtek:

- o Önismereti
- o Kommunikáció és viselkedés-korrekció
- o Értékrend-korrekció
- o Pénz- és erőforrás-gazdálkodás
- o Művészeti és kreatív
- o Egyéb készség- és képesség-fejlesztő
- o Resztoratív csoport
- o Hozzá tartozói csoport

A csoportos foglalkozások a résztvevők önismeretének és társas viselkedésének fejlesztésére irányultak a kreatív művészeti tevékenységtől a konfliktuskezelésig.

A **resztoratív** csoportfoglalkozások a szimbolikus jóvátételekhez kapcsolódnak, amelyek magvalósítása minden megyében kedvelt projektem. A konkrét jóvátétel megvalósulása előtt minden esetben minimum egy felkészítő, azt követően pedig feldolgozó csoportalkalomra van szükség ahhoz, hogy a jóvátétel elérje célját; emellett a jóvátételek jelentős része is csoportban történik.

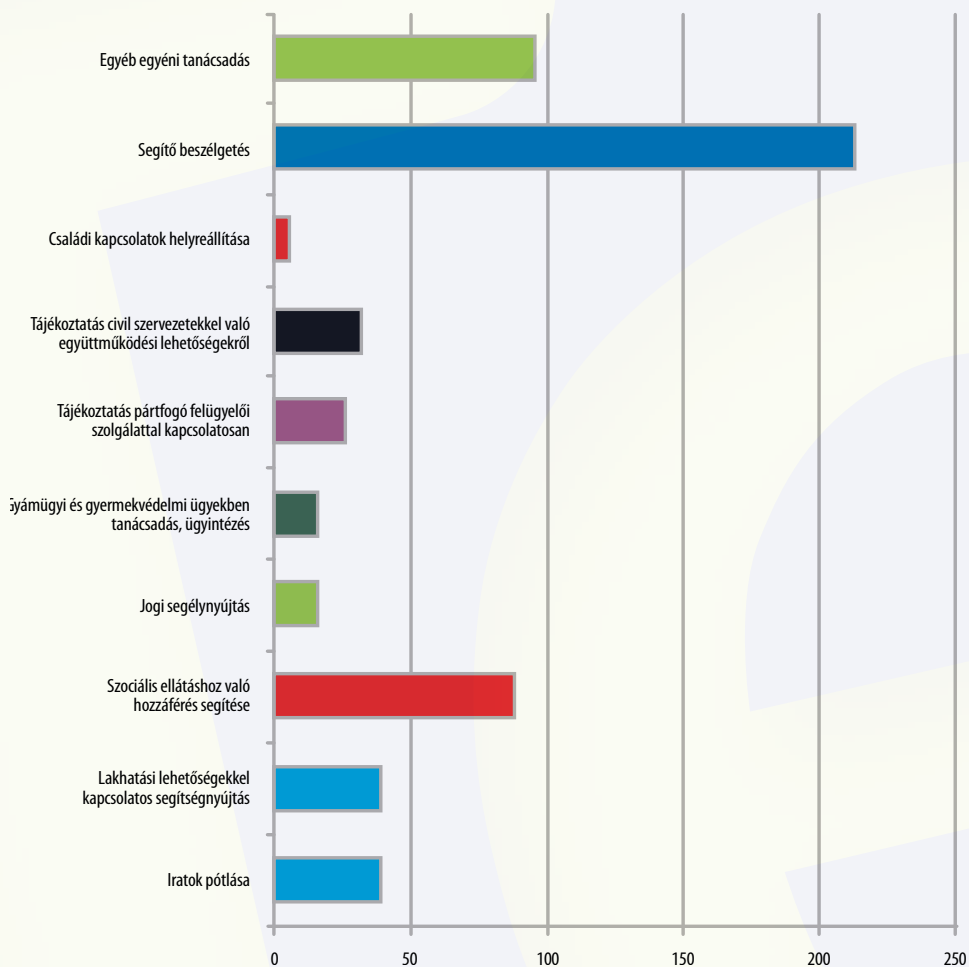
A **hozzátartozói** csoport pedig azért speciális kategória, mert ilyen típusú csoportfoglalkozás csak az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézetben valósult meg, csoportonként összesen 15 óra időtartamban. A csoportba azok a hozzátartozók kerültek bevonásra, akik rendszeresen látogatták a betegeket. A foglalkozásokon feldolgozásra kerültek a pszichiátriai betegségek elméleti alapjai. Ezt követően vették sorra, hogy ezek a betegségek milyen hatással vannak a kényszergyógykezeltre és családtagjaikra, és a közvetlen környezetre. Célunk az volt, hogy a hozzátartozók elfogadják a betegség hosszú távú kihatásait a családra, és a szakemberektől segítséget kapjanak a betegség általuk történő megélésére, kezelésére. A csoport lehetőséget nyújtott arra, hogy megbeszéljék a hozzátartozók az egyéni problémákat, amelyet konkrét segítségként értékelték a résztvevők.

A hozzátartozók mellett a betegek számára is sor került – szakemberek közreműködésével – 30 órás csoportos foglalkozásra, úgynevezett pszichoedukációs foglalkozásra. A foglalkozás célja volt a résztvevők esetében a betegségbelátás, az egészségügyi személyzettel való együttműködés kialakítása.

Fogvatartotti szolgáltatások megvalósulása szabadulás után

A szabadulás utáni szolgáltatások megvalósulását az alábbi táblázat tartalmazza 2015. augusztus 31-ig.

A szabadult ügyfelek legtöbb esetben – ahogy az a szabadulás előtti szolgáltatásoknál is megfigyelhető volt – a segítő beszélgetés és egyéni tanácsadás során keresték fel az utógondozó koordinátort. Hangsúlyos szolgáltatás volt az iratbeszerzés is, hiszen akár munkavállalás, akár a támogatásokhoz való hozzáférés esetén rendelkezniük kell személyi okmányaikkal, amelyek ügyintézési folyamatában tudott közreműködni a segítő szakember. A lakhatással összefüggő segítség kérés során egyfelől a hajléktalanság, másfelől a börtönévek alatt a családtagokkal megváltozott (megromlott) viszony miatti lakhatási krízis volt a fő probléma.

A szociális támogatás és segélyezés kérdésében döntő volt, hogy az általában pénz nélkül vagy kevés pénzzel szabadult fogvatartott napi létfenntartása is veszélyben volt, főleg akkor, ha nem volt lakhatása, vagy nem fogadta be egy hozzátartozója. Előfordult olyan szabadult is, akinek élelemre vagy ruházatra volt szüksége, emellett az ügyintézésekhöz, munkakereséshez tömegközlekedési jegyre volt igénye.

Jóvátételi programok szervezése

A helyreállító igazságszolgáltatás alapfilozófiája, hogy az ember többnyire képes pozitívan változtatni viselkedésén, és ha belátja, hogy másnak kárt okozott, akkor arra is időt és energiát tud áldozni, hogy azt enyhítse vagy jóvátegye. A projekt egyik fő célja ennek megvalósítása volt azáltal, hogy számos fogvatartott részére biztosítottuk a resztoratív programban való részvétel lehetőségét. A TÁMOP-5.6.3-12/1-2012-0001 azonosító számú kiemelt projekt meghatározott céljai közül a harmadik rész cél a következő volt:

- Az intenzív utógondozás során a resztoratív szemlélet erősítésével a bűncselekmény által okozott hátrányok csökkentése, a sértett, valamint a megsértett közösség szimbolikus kiengesztelése.

A **szimbolikus jóvátételi programok** elsődleges célja a fogvatartottak számára a bűncselekmény okozásával, illetve annak következményével történő szembenézés és felelősségvállalás, a helyi közösségi értékek és érdekek melletti elköteleződés bizonyítása – a közösség részéről a jóvátétel elfogadásával a társadalmi beilleszkedés elősegítése volt.

A projektben a fogvatartottaknak önkéntes döntésük alapján – amennyiben ezt az adott jóvátétel megvalósításához szükséges biztonsági szabályok megengedték – lehetőségük volt arra, hogy a jóvátételi program keretében enyhítsék az *általuk okozott kárt. Megjelent*, illetve a szakemberek felkeltették bennük az igényt, hogy a helyi közösség, vagy szélesebben értelmezve a társadalom számára valamilyen hasznos tevékenységet végezzenek, mint például. egy közterület, illetve park rendbetétele, kerítésfestés, adománygyűjtés beteg gyerekek számára, egy városi művészeti rendezvényen való megjelenés saját alkotásokkal, stb. Nagy hangsúlyt kapott az egyén motivációja, értékrendje, hiszen csak komoly szándékkal, valós megbánással érhető el valós eredmény.

A megvalósításban kulcsszerepe van a jelentkezők kiválasztásának. A jelentkezés önkéntes alapon történt. A jelentkezést követően személyes beszélgetésre kerül sor, ahol kifejezhetik miért fontos számukra a jóvátétel.

„Eddig olyan életet éltem, hogy inkább elvettem, ami másé volt, most pedig inkább adni szeretnék.”

Miután kiválasztásra kerültek a jóvátételben részt vevő személyek, részükre csoportos foglalkozást tartottunk, ahol szó esett magáról a jóvátételről, annak céljáról és magáról a megvalósításról. A program megvalósítását követően volt arra lehetőség, hogy a szervezet visszajelzést adjon az intézet képviselőjén keresztül a fogvatartottak felé a jóvátétel elfogadásáról, amelyet szintén csoportos foglalkozás keretében dolgoztunk fel a résztvevőkkel. Ilyenkor beszélhettek őszintén az érzéseikről, tapasztalataikról a fogvatartottak.

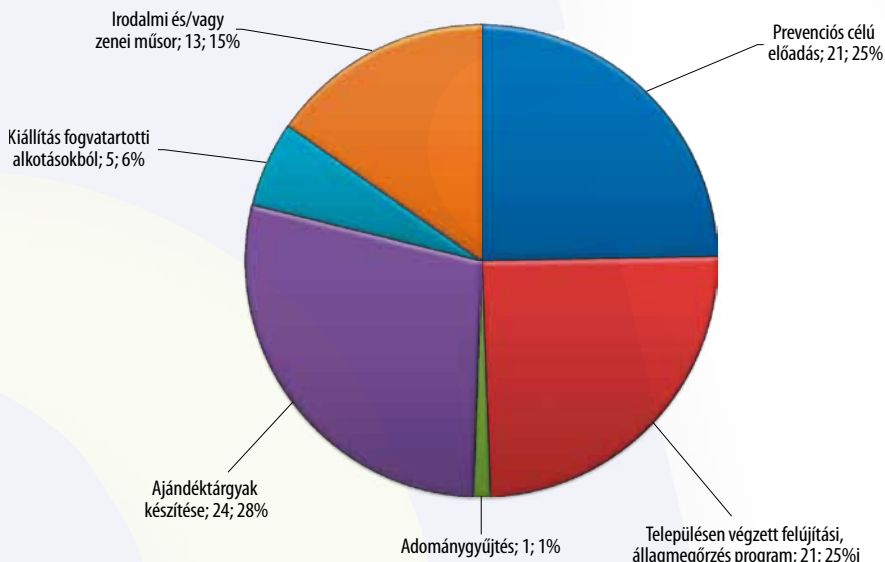
A projekt keretében megvalósított jóvátételi programok a következő 5 fő csoportba sorolhatóak:

- Településen végzett felújítási, állagmegőrzési, településtisztasági programok (például elhanyagolt területek, parkok kitisztítása, állami intézmények kerítéseinek kifestése, játszóterek felújítása, civil és egyházi szervezeteknél külső- és belső felújítási munkálatok);
- Adománygyűjtések szervezése jóvátételi program keretében (egy hátrányos helyzetű csoport részére, jóvátételi nap keretében gyűjtés szervezése);
- Ajándéktárgyak, saját alkotások elkészítése, kiállítása, felajánlása (a fogvatartottak a büntetés-végrehajtási intézetekben készített ajándéktárgyakat az arra rászorulóknak – árva gyermekeknek ajándéktárgyakat vagy játékokat – felajánlják, ezzel is kifejezve szándékukat a megbánásra);
- Irodalmi és zenés műsorok;
- Prevenációs célú előadások, amelyeket főként fiatalok és középiskolások számára tartottunk, leginkább a bűnelkövetés megelőzése, kábítószerrel való visszaélés témakörében.

A program keretében megvalósított jóvátételi programok száma 2015. augusztus 31-ig 85 db volt a következő megoszlás szerint.

Egyik programunk során illegális személtlerakó felszámolása zajlott, majd ezt követően egy tornatermet újítottak fel a fogvatartottak. Erről az élményről így számolt be egy, a programban *résztvevő fogvatartott*:

Jóvátételi programok száma

„Mintha lebontottunk volna egy falat köztünk és a kinti világ között. A lelkünk egy kicsit megkönnyebbült, hogy tudtunk adni a társadalomnak.”

„Jól esett, hogy bennünket odahívtak, hogy segítették a munkánkat. Bízunk abban, és bízik abban a társaimmal, hogy olyan örömmel fogják majd a kis óvodások birtokba venni ezen létesítményeket, amilyen örömmel mi majdan a szabadulásunk után a saját ágyunkba fogunk lefeküdni.”

Társszakkal való együttműködés

A **megyei műhelymunkák** kiemelt szerepet kaptak a projekt során a helyi szinten fellelhető szakmai kapcsolatok kialakításában és megerősítésében, amelyekkel nem csak a szabadulás utáni szolgáltatások, hanem több esetben a szabadulás előtti szolgáltatások nyújtása (pl. családi kapcsolatok megerősítése, iratpótlás, stb.) is gördülékenyebbé és gyorsabbá vált a személyes ismeretség és egyeztetések révén.

Ezeken a szakmai fórumokon közvetlenül kaphattak visszajelzéseket a program működéséről a TÁMOP-5.6.3 jelen lévő munkatársai. A kerekasztal-beszélgetések alatt a helyi segítő szervezetek képviselői megismerhették a projekt célkitűzéseit és megfogalmazhatták kritikáikat – azaz elősegítették a szakmai párbeszédet a szociális ellátórendszeren belül. A műhelymunkák emellett jó lehetőséget kínáltak a büntetés-végrehajtás és a helyi civil lakosság közötti kapcsolat erősítéséhez, a különböző jóvátételi programok eredményeinek, sikereinek bemutatásával és a programot sikeresen befejezett ügyfelek tapasztalatainak ismertetésével.

A projekt során 58 db műhelytalálkozóra került sor, több mint 300 szervezet képviselőjének részvételével.

A területi műhelymunkák résztvevői körére építve **együttműködést fejlesztő tréningeket** tartottunk, az ország mind a 19 megyéjében, átlagosan 15 fő részvételével. A tréning céljai:

- a sikeres reintegráció integrált megközelítésének szükségességének tudatosítása;
- egymás munkájának alapos ismerete;
- az együttműködés konkrét tartalmának kidolgozása – melyik intézmény milyen feladatot lát el a hálózatban;
- a jelen nem lévő, de a célok szempontjából kihagyhatatlan intézmények meghatározása, bevonásuk lehetőségeinek kidolgozása,
- az együttműködő intézmények fenntartható és folyamatos együttműködési feltételeinek kidolgozása.

Intézeti felújítások, gyermekbarát látogatóhelyiségek kialakítása

A projekt keretében az alábbi célok érdekében került sor építési-felújítási tevékenységek támogatására:

- 1) A bv. intézetekben dolgozó munkatársak megfelelő munkakörülményeinek megteremtéséhez szükséges irodahelyiségek kialakítására, meglévő helyiségek felújítására került sor.
- 2) A fogvatartottak társadalomba történő visszailleszkedése érdekében kulcsfontosságúak a megfelelő szakmaképzések. A projekt keretében a képzések megvalósításához az elméleti és gyakorlati képzéseket közvetlenül kiszolgáló oktatótermek kialakítására és felújítására is sor került.
- 3) A projekt keretében kialakításra és felújításra kerültek olyan közösségi helyiségek, ahol lehetőség volt a csoportos és egyéni foglalkozások megvalósítására.
- 4) A szabadulás utáni visszailleszkedéshez fontos a fogvatartottak családi kapcsolatainak megőrzése, helyreállítása, a fogvatartott szülő szerepének erősítése. Ennek érdekében, gyermekbarát látogatóhelyiségek kialakítását segítette a projekt.

A projekt a célcsoportjai között nem csak a fogvatartottakat nevesíti, hanem azok szűkebb-tágabb közösségeit is. A társadalomba történő sikeres visszailleszkedésnek egyik fontos eleme a családdal történő rendszeres találkozás és ezen idő minőségi eltöltése. Fontos, hogy a gyermekek számára is megfelelő, a körülményekhez képest valamelyest kellemes környezetben valósuljanak meg a családi találkozások. A gyermekek személyiségfejlődése szempontjából is fontos, hogy ne egy számukra rideg, taszító környezetben találkozzanak a szüleikkel.

A helyiségek átalakítása során azt a célt kívántuk elérni, hogy a látogatási idő növekedjen, és megjelenjen az igény arra, hogy a látogatás során a hozzátartozók a gyermekeket is magukkal hozzák. A látogatás során a fogvatartottak szülő szerepét tudjuk erősíteni, valamint a gyermekek elfoglalják magukat játékkal is, ezzel is csökkentve számukra az elszennvedett börtönártalmakat.

A látogatóhelyiség felújításának az volt a célja, hogy a helyiségben lévő gyermeksarok kialakítása hasonlítson az óvodai környezethez, legyen színes, barátságos, családias, kreatív. 18 büntetés-végrehajtási intézet 20 objektumában került sor építési-felújítási munkálatokra. Ez a beruházás 14 látogatóhelyiség gyermekbaráttá tételét, valamint 28 oktatóterem felújítását érintette.

A felújítás a célnak megfelelő berendezési tárgyak, oktatási és gyermekbútorok beszerzésére is lehetőséget teremtett.

Kutatás

A projekt rövid távú eredményeinek, hatásainak értékelése kutatás keretében valósul meg. A kutatás célja a TÁMOP-5.6.3. országos projekt tekintetében annak vizsgálata, hogy mennyire sikerül a terveknek megfelelően megvalósítani az egyes tevékenységeket, milyen nem várt problémákkal kell a megvalósítás során szembenézni, illetve melyek a rövidtávon is megmutatkozó hatások, eredmények és mennyire elégedettek a fejlesztésekkel az elért célcsoportok. A programok, szolgáltatások társadalmpolitikai szempontból legfontosabb eredményei, hatásai azonban csak hosszú távon jelentkeznek.

**A TETT programról minden információt megtalál
a www.tettprogram.hu weboldalon vagy
keresse a TETT program oldalát a Facebook-on:
<http://www.facebook.com/#!/pages/TEtt-Program/221006407910235>**

További információk:
www.bv.gov.hu/tamop

SZÉCHENYI

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE